

UDC (УДК) 343.985.7
JEL Classification: K40; K41; K42

Щур Богдан Володимирович,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права та процесу
Львівського торговельно-економічного університету
e-mail: bogdanschur1965@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-2139-2317

Косаняк Світлана Степанівна,

аспірант кафедри кримінального права та процесу
Львівського торговельно-економічного університету
e-mail: kosanyak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9685-1867

**НАСЛІДКИ, ВИРАЖЕНІ У МАТЕРІАЛЬНІЙ ТА МОРАЛЬНІЙ ШКОДІ,
ЗАПОДІЯНІЙ ЗЛОВЖИВАННЯМ ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОСОБАМИ,
ЯКІ НАДАЮТЬ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ, ЯК ЕЛЕМЕНТ
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ**

Анотація. Зроблено спробу дати відповіді на запитання щодо того, чи для всіх трьох частин статті 365² КК України перелічені в її частині 1 наслідки є обов'язковими для настання кримінальної відповідальності? Які з цих наслідків є дискусійними з погляду наявної судової практики? Що ж варто розуміти під такими наслідками з огляду на криміналістичну характеристику зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги? Також наведено авторські міркування, які слідують із рішення Верховного Суду стосовно характеру заподіяної шкоди як елемента криміналістичної характеристики зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги.

Ключові поняття: матеріальна шкода, моральна шкода, наслідки кримінального правопорушення, публічні послуги, зловживання повноваженнями, криміналістична характеристика.

Shchur Bohdan,

Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of Criminal Law and Process,
Lviv University of Trade and Economics
e-mail: bogdanschur1965@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-2139-2317

Kosaniak Svitlana,

Post-graduate student of the
Department of Criminal Law and Process,
Lviv University of Trade and Economics
e-mail: kosanyak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9685-1867

**CONSEQUENCES EXPRESSED IN PECUNIARY AND MORAL DAMAGES
CAUSED BY ABUSE OF AUTHORITY BY PERSONS PROVIDING
PUBLIC SERVICES, AS AN ELEMENT OF FORENSIC CHARACTERISTICS**

Abstract. The article deals with the question whether the consequences concerning three parts of Article 365² of the Criminal Code of Ukraine listed in its Part 1 are mandatory for criminal liability. Which of these consequences are debatable in the light of the existing judicial practice? What should be understood under such consequences considering forensic character of the abuse of power by persons providing public services? The

author's arguments based on the Supreme Court Decision regarding the nature of the caused damage as an element of the forensic characteristic of abuse of authority by persons providing public services are suggested. According to the results of the study, it was found that moral and pecuniary damage caused by abuse of power by persons providing public services should have a monetary equivalent. The infliction of physical harm by the abuse of authority by persons providing public services is unlikely to happen.

Special subjects listed in Part 1 of the Article 365² of the Criminal Code of Ukraine may be brought to criminal liability for the misuse of authority on the basis of the consequences, as an element of the forensic character of the abuse of authority by persons providing public services (that is, in case of significant damages rights or interests of individual citizens, state or public interests or interests of legal entities are protected by the law). This rule can be applied only to Part 1 of Article 365² of the Criminal Code of Ukraine.

In order to be prosecuted by Part 2 of the Article 365² of the Criminal Code of Ukraine, such a consequence as causing substantial harm to protected by law rights or interests of individual citizens, state or public interests or interests of legal entities is not mandatory since this part of Article 365² of the Criminal Code of Ukraine contains other qualifying attributes, in particular: an act is committed against a minor or incapacitated person, an elderly person or is committed repeatedly.

Grave consequences are those features and elements of forensic characteristic which are obligatory for bringing persons to criminal liability under Part 3 of Article 365² of the Criminal Code of Ukraine.

Substantial damage and grave consequences may not only result in the damage of property, but also include non-pecuniary damage, but only those that may receive property compensation.

Key concepts: pecuniary damage, moral harm, consequences of criminal proceeding, public services, abuse of authorities, forensic characteristics.

DOI 10.32518/2617-4162-2019-2-65-71

Вступ

Кримінальна відповідальність за зловживання своїми повноваженнями спеціальними суб'єктами, які перелічені у частині 1 статті 365² КК України, з метою отримання неправомірної вигоди, настає тоді, коли це завдало суттєвої шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб. За частиною 3 статті 365² КК України відповідальність настає за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки [1]. Тобто ми неодноразово наголошували, що це злочин із матеріальним складом і настання певних наслідків є обов'язковим. Але чи у всіх трьох частинах статті 365² КК України перелічені наслідки є обов'язковими для настання кримінальної відповідальності та які з цих наслідків є дискусійними з погляду наявної судової практики? Що ж варто розуміти під такими наслідками? На ці запитання, серед іншого, спробуємо знайти відповіді при написанні цієї публікації, адже кожен елемент криміналістичної характеристики зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги має мати не лише доктринальне підґрунтя, а й слідувати зі судової практики, яка доволі часто надає тлумачення, що є обов'язковими для застосування. Нині це прерогатива Великої Палати Верховного Суду.

У частинах 1 та 3 статті 365² КК України унормовано лише законодавчий підхід до цих наслідків – суттєва шкода охоронюваним

законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, а також тяжкі наслідки. Водночас в аналізованій статті КК України тлумачення означених понять відсутнє.

Примітка до статті 364 КК України частково розяснює таку проблематику, адже в її пунктах 3 та 4 є вказівка на те, що істотною шкодою у статтях 364, 364¹, 365, 365², 367 вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Тяжкими наслідками у статтях 364–367 вважаються такі, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян [1]. Тяжкі наслідки, з огляду на кримінально-правову характеристику, яка структурно входить до криміналістичної характеристики зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, є особливо кваліфікуючою ознакою.

Із зазначеного формулювання пунктів 3 та 4 примітки до статті 364 КК України залишається незрозумілим, якою ж за видом може бути така шкода: лише матеріальною чи матеріальною й моральною? Науковці по різному коментують, зокрема одні стверджують, що вести мову варто лише про матеріальну шкоду [2, с. 23–25; 3, с. 32–35], а інші – допускають різний її характер [4, с. 189–191; 5, с. 130–133].

М. В. Рябенко переконаний, що істотна шкода як наслідок зловживання повноваженнями (ст. 365² КК) може полягати і в майно-

вих збитках, і в іншій шкоді, зокрема і немайнового характеру, яка одержала в офіційних документах вартісний вимір [6, с. 88]. Не повною мірою погоджуємося з таким міркуванням через фразу «в офіційних документах». Детальніше пояснення нашої позиції сформульовано у публікації при аналізі рішення Верховного Суду, адже наше переконання слідує саме з його положень.

Вказаний дослідник також пропонує закріпити таке формулювання істотної шкоди у диспозиціях Розділу XVII Особливої частини КК (зокрема у ст. 365²): «...що заподіяло істотну шкоду правам, свободам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб або державним чи громадським інтересам, які охороняються законом» [6, с. 89]. Поділяємо таку позицію з огляду того, що справді низка дослідників аргументовано висловилися, що при формулюванні істотної шкоди слід вказувати не лише на права та інтереси, а й на свободи [7, с. 81].

Окремі відповіді на поставлені криміналістичні запитання звісно містяться у наукових публікаціях таких дослідників, як В. О. Коновалова, М. В. Салтєвський, В. Ю. Шепітько, чії підручники та роздуми на сторінках юридичної літератури є базовими для вироблення криміналістичної характеристики загалом; дисертаційні дослідження із суміжної спеціальності 12.00.08, зокрема М. В. Рябенка та Ю. І. Шиндель, суттєво розкривають кримінально-правові аспекти означеної проблематики, а наукові пошуки О. О. Харлова щодо розслідування злочинів у сфері професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг – процесуальні та тактичні нюанси. Водночас на поставлені нами питання не знайшлося однозначної відповіді за реалій сьогодення. Отже, спробуємо переважно дослідити означені аспекти.

1. Які зміни відбулися за останні роки у чинному законодавстві та як вони вплинули на сприйняття та реалізацію таких базових понять, як «істотна шкода» та «тяжкі наслідки». Якою була позиція Верховного Суду України?

У Постанові Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 жовтня 2016 року у справі № 5-99к/16 (рішення щодо визначення наслідків у вигляді істотної шкоди або тяжких наслідків, передбачених статтями 364, 364¹, 365, 365², 367 КК) вказано, що Законом України № 1261-VII підходи законодавця до розуміння «істотної шкоди» та «тяжких наслідків» зазнали певних коректив, стали формалізованими. До набрання чинності цим Законом така ознака, як «істотна шкода» охо-

плювала суспільно небезпечні наслідки у вигляді майнової та немайнової шкоди у складах злочинів, передбачених статтями 364–367 КК України. Сьогоднішня редакція цього положення охоплює майнову шкоду, яка досягла встановленого розміру, при цьому Верховний Суд України у своїх роз'ясненнях також допускав заподіяння *будь-якої за характером шкоди (фізичної, матеріальної, моральної, політичної, організаційної), якщо вона піддавалася грошовій оцінці та відповідно до такої оцінки досягла встановленого розміру. Обов'язковим вважалось заявлення цивільного позову. При цьому мало бути встановлено та доведено причинно-наслідковий зв'язок між діями (в рамках вчинення службового злочину) і наслідком у вигляді шкоди* [8]. Наведене повною мірою стосувалося і тих суспільно небезпечних наслідків, які настають унаслідок вчинення зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, за винятком політичної та організаційної шкоди. Загалом нам видається, що не варто окремими видами виділяти ці різновиди шкоди, адже це нівелює ті усталені кримінальні процесуальні підходи, які нині сформулювалися.

Також не всі означені положення рішення Верховного Суду України є прийнятними для судової практики сьогодні, бо Велика Палата Верховного Суду в грудні 2018 року, серед іншого, заперечила наведену можливість так званої «формалізації» суспільно небезпечних наслідків діянь, зокрема і зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, про що надалі в цій публікації зазначається.

Ми також заперечуємо таку «формалізацію» суспільно небезпечних наслідків зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги та є прихильниками сучасного тлумачення Великої Палати Верховного Суду.

2. Які юридичні коментарі існували з огляду на задекларовану проблематику?

Суть юридичних коментарів до вказаного рішення Верховного Суду України зводилася до того, що внесення змін до пункту 3 примітки до статті 364 КК України не лише змінило поняття «істотної шкоди», як ознаки складів перелічених у ній злочинів, а й призвело до їх часткової декриміналізації. Практична більшість проаналізованих нами коментарів звучали в унісон до рішення Верховного Суду України і цьому є логічне пояснення – забезпечення єдності судової практики. Окремі коментарі причиною формалізації вважали відсутність раніше вживаного законодавцем сполучника «якщо» при

констатації ознаки «істотна шкода» [9]. Звісно, якщо Верховний Суд України свого часу дотримувався саме такої позиції, то відступити від його аргументів було доволі не просто.

Загалом нами встановлено фактичне переписування тексту рішення Верховного Суду України без жодних критичних зауважень чи зважених наукових чи то практичних позицій.

3. Чи підтримує Верховний Суд означену позицію Верховного Суду України?

Своєю чергою, Верховний Суд частково відійшов у своєму рішенні від усталеної практики Верховного Суду України, за винятком окремих підходів. Значна частина його рішення містить схожу з Верховним Судом України аргументацію, зокрема, Велика Палата Верховного Суду в постанові від 05.12.2018 № 301/2178/13-К визначила, що поняття «істотна шкода» для цілей застосування, серед іншого, і статті 365² КК України зокрема, є легально визначеним і наведено в пункті третьому примітки до статті 364 КК України. Далі по тексту слідує аналіз наявних судових рішень та тих аргументів, які в них присутні.

Відмінність позицій Великої Палати Верховного Суду та Верховного Суду України передусім полягає в тому, що заподіяна шкода не може розглядатися законодавцем як рівнозначна в різних частинах однієї і тієї ж самої статті КК України. Це підхід, за якого обов'язковою ознакою злочину, передбаченого частиною 2 статті 365 КК України, слід визнавати істотну шкоду в розумінні пункту 3 примітки до статті 364 КК України, не узгоджується і з закріпленим у диспозиціях відповідних правових норм принципом розмежування складів злочинів, передбачених частинами 1 та 2 статті 365 КК. Поширення наслідків дій, визначених у частині 1 статті 365 КК України, і на склад злочину, передбаченого частиною 2 цієї статті, призведе до того, що шкода, завдана кожним із цих діянь, юридично розцінюватиметься як рівнозначна. Результатом цього стане нівелювання диференціації кримінальної відповідальності за такі злочини залежно від суспільної небезпечності способів їх вчинення [10].

Погоджуючись із такою констатацією Великої Палати Верховного Суду, ми також переконані, що означене повною мірою стосується і частин 1 та 2 статті 365² КК України, бо склад злочину, передбаченого частиною другою цієї статті, законодавець відносить (принаймні, за логікою речей, повинен відносити) до більш тяжких – *шкода, яка завдається або може бути завдана у результаті зловживання*

своїми повноваженнями тими спеціальними суб'єктами, які перелічені у частині 1 означеної статті має бути вищою. Тобто Велика Палата Верховного Суду фактично заперечила попередні позиції Верховного Суду України та законодавчу ініціативу, яка поміщена у саму констrukцію норми.

Також Великою Палатою Верховного Суду цілком справедливо зазначено, що, наприклад, підхід кожного потерпілого до усвідомлення та оцінки заподіяної йому моральної шкоди буде різнитися. Не всі потерпілі однаково матимуть можливість довести її в суді та й чи будуть це робити взагалі. Крім цього, законодавець не може ставити проти-правну поведінку особи у залежність від її здатності передбачити чи буде у майбутньому заявлено цивільний позов і в якому розмірі. Віднесення до обов'язкових ознак зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги заподіяння істотної шкоди у розумінні пункту 3 примітки до статті 364 КК України позбавить особу, яка надає публічні послуги як спеціального суб'єкта цього злочину можливості наперед визначити, які саме вчинені ним у майбутньому дії, що будуть явно виходити за межі наданих йому прав чи повноважень і супроводжуватимуться зловживанням із метою отримання неправомірної вигоди, потягнуть кримінальну відповідальність. Така ситуація є несумісною з засадами передбачуваності закону та юридичної визначеності»[10].

Ця позиція Великої Палати Верховного Суду видається нам універсальною, такою, що може бути застосована у аналогічних випадках, прецедентною. *Враховуючи викладене, об'єктивна сторона злочину, передбаченого частиною 2 статті 365² КК України, відповідно вичерпується діями, що полягають у зловживанні своїми повноваженнями спеціальними суб'єктами, які перелічені у частині 1 цієї статті, з метою отримання неправомірної вигоди і містять принаймні одну з ознак: діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недездатної особи, особи похилого віку або повторно. Заподіяння наслідків у вигляді істотної шкоди в розумінні пункту 3 примітки до статті 364 КК України не є обов'язковою умовою для кваліфікації дій за частиною 2 статті 365² КК України.*

Також Велика Палата Верховного Суду скеровує нас до пункту 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України [11] при обчисленні істотної шкоди для кваліфікації дій за частиною 1 статті 365² КК України та при обчисленні тяжких наслідків для кваліфікації дій за частиною 3 статті 365² КК України [10].

Висновки

Моральна та матеріальна шкода, що заподіяна внаслідок зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги повинна мати грошовий еквівалент. Заподіяння фізичної шкоди від зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги є мало ймовірним, хоча притаманне значній кількості кримінальних правопорушень [12, с. 169; 13].

До кримінальної відповідальності за зловживання своїми повноваженнями спеціальними суб'єктами, які перелічені у частині 1 статті 365² КК України та надають публічні послуги, вони можуть бути притягнуті, серед іншого, зокрема за ознакою наслідків, як елемента криміналістичної характеристики зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (тобто, якщо це завдало суттєвої шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб). Це правило стосується лише частини 1 статті 365² КК України.

Для притягнення до кримінальної відповідальності за частиною 2 статті 365² КК України такий наслідок, як завдання істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб не є обов'язковим, оскільки це частина статті 365² КК України містить інші

кваліфікуючі ознаки, зокрема: діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого частиною 2 статті 365² КК України, відповідно вичерпується діями, що полягають у зловживанні своїми повноваженнями спеціальними суб'єктами, які перелічені у частині 1 цієї статті, з метою отримання неправомірної вигоди і містять принаймні одну з ознак: діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно. Заподіяння наслідків у вигляді істотної шкоди в розумінні пункту 3 примітки до статті 364 КК України не є обов'язковою умовою для кваліфікації дій за частиною 2 статті 365² КК України [10].

Є обов'язковими така ознака й такий елемент криміналістичної характеристики, як тяжкі наслідки для притягнення осіб до кримінальної відповідальності за частиною 3 статті 365² КК України, тобто такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Тяжкі наслідки, з огляду кримінально-правової характеристики, яка структурно входить до криміналістичної характеристики зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, є особливо кваліфікуючою ознакою.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Бабанін С. В. Окремі питання удосконалення кримінального законодавства у сфері протидії корупції / Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: зб. матер. III Міжнародної науково-практичної конференції. Х.: Харківський нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України, 2015. С. 23–25.
3. Судова практика в справах про злочини в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: окремі тенденції, проблеми та перспективи вдосконалення / за ред. К. П. Задої. К.: Аграр Медіа Груп, 2014. 135 с.
4. Дудоров О. О., Зеленов Г. М. Помилка законодавця чи його усвідомлене рішення? (Дещо про зміст кримінально-правових понять «істотна шкода» і «тяжкі наслідки»). *Антикорупційна політика України: актуальні проблеми забезпечення ефективності*: збірник матеріалів інтернет-конференції. К.: Національна академія прокуратури України, 2015. С. 180–192.
5. Тютюгін В. І. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: поняття, загальні ознаки та види. *Кримінальне судочинство. Судова практика у кримінальних справах*. 2014. № 4. С. 121–141.
6. Рябенко М. В. Кримінально-правова охорона професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. К.: Ген. прокуратура України; Нац. акад. прокуратури України, 2016. 267 с. URL: https://ap.gp.gov.ua/userfiles/file/Academia2016/Ryabenko_diser.pdf
7. Кримінальна відповідальність за окремі злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: наук.-практ. посібник / Ю. В. Ударцов, Є. М. Блажівський, Н. В. Лісова та ін.; за заг. ред. Ю. В. Ударцова. К.: Алерта, 2013. 180 с.
8. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 жовтня 2016 року у справі № 5-99к16 (рішення щодо визначення наслідків у вигляді істотної шкоди або тяжких наслідків,

- передбачених статтями 364, 364-1, 365, 365-2, 367 КК). URL: https://protocol.ua/ua/vsu_dekriminalizatsiya_st_st_364_365_kk_ukraini_prizvela_do_pereglyadu/
9. Зміни до примітки статті 364 КК України спричинили часткову декриміналізацію злочинів у сфері службової діяльності та зміну судової практики. URL: http://ukrainepravo.com/law-practice/practice_court/vnesennya-zm-n-do-prim-tki-statt-364-kk-ukra-ni-sprichinilo-chastkovu-dekrim-nal-zats-yu-zlochiv-v-u/
 10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018 № 301/2178/13-К. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/78426368>
 11. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
 12. Тertiшник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 13-те, доповн. і перероб. К.: Правова Єдність, 2017. 824 с.
 13. Відшкодування потерпілим від насильницьких злочинів: європейські стандарти і зарубіжне законодавство / О. А. Банчук, І. О. Дмитрієва, Б. В. Малишев, З. М. Саїдова; за заг. ред. О. А. Банчука. К.: Москаленко О. М., 2015. 268 с.

References

1. Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny vid 05.04.2001 [The Criminal Code of Ukraine of 05.04.2001]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukr.].
2. Babanin, S. V. (2015) Okremi pytannya udoskonalennya kryminal'noho zakonodavstva u sferi protydyi koruptsiyi [Individual Issues of Improving Criminal Legislation in the Sphere Against Corruption] *Kryminal'no-pravovi ta kryminolohichni zasady protydyi koruptsiyi: zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Kharkiv [in Ukr.].
3. Sudova praktyka v spravakh pro zlochyny v sferi sluzhbovoyi diyal'nosti ta profesiyanoi diyal'nosti, pov'yazanoyi z nadanniam publichnykh posluh: okremi tendentsiyi, problemy ta perspektyvy vdoskonalennya (2014) [Trial practice in crimes in the sphere of service activity and professional activities related to the provision of public services: individual tendencies, problems and prospects for improvement] / za red. K. P. Zadoyi. Kyiv: Ahrar Media Hrup [in Ukr.].
4. Dudorov, O. O., & Zelenov, H. M. (2015). Pomylka zakonodavtsya chy yoho usvidomlene rishennya? (Deshcho pro zmist kryminal'no-pravovykh ponyat' «istotna shkoda» i «tyazhki naslidky») [The mistake of the legislator or his conscious decision? (Somewhat about the content of criminal legal concepts «significant harm» and «grave consequences»)]. *Antykoruptsiyna polityka Ukrayiny: aktual'ni problemy zabezpechennya efektyvnosti: zbirnyk materialiv internet-konferentsiyi*. Kyiv: Natsional'na akademiya prokuratury Ukrayiny [in Ukr.].
5. Tyutyuhin, V. I. (2014) Zlochyny u sferi sluzhbovoyi diyal'nosti ta profesiyanoi diyal'nosti, pov'yazanoyi z nadanniam publichnykh posluh: ponyattya, zahal'ni oznaky ta vydy [Offenses in the field of service activities and professional activities related to the provision of public services: concepts, general features and types] *Kryminal'ne sudochynstvo. Sudova praktyka u kryminal'nykh spravakh, 4*, 121–141 [in Ukr.].
6. Ryabenko, M. V. (2016) Kryminal'no-pravova okhorona profesiyanoi diyal'nosti, pov'yazanoyi z nadanniam publichnykh posluh [Criminal law protection of professional activities related to the provision of public services]: Kyiv: Hen. prokuratura Ukrayiny, Nats. akad. prokuratury Ukrayiny. Retrieved from https://ap.gp.gov.ua/userfiles/file/Academia2016/Ryabenko_diser.pdf [in Ukr.].
7. Kryminal'na vidpovidal'nist' za okremi zlochyny u sferi sluzhbovoyi diyal'nosti ta profesiyanoi diyal'nosti, pov'yazanoyi z nadanniam publichnykh posluh: nauk.-prakt. posibnyk [Criminal liability for certain crimes in the field of service activities and professional activities related to the provision of public services: Science-practice manual] (2013) / za zah. red. YU. V. Udartsova. Kyiv: Alerta [in Ukr.].
8. Postanova Sudovoyi palaty u kryminal'nykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrayiny vid 27 zhovtnya 2016 roku u spravi № 5-99ks16 [Resolution of the Chamber of Criminal Cases of the Supreme Court of Ukraine dated October 27, 2016 in the case No. 5-99ks16]. Retrieved from https://protocol.ua/ua/vsu_dekriminalizatsiya_st_st_364_365_kk_ukraini_prizvela_do_pereglyadu/ [in Ukr.].
9. Zminy do prymitky statiti 364 KК Ukrayiny sprychynily chastkovu dekryminalizatsiyu zlochyniv u sferi sluzhbovoyi diyal'nosti ta zminu sudovoyi praktyky [Changes to the note to Article 364 of the Criminal Code of Ukraine led to a partial decriminalization of crimes in the field of official activity and the change of judicial practice]. Retrieved from http://ukrainepravo.com/law-practice/practice_court/vnesennya-zm-n-do-prim-tki-statt-364-kk-ukra-ni-sprichinilo-chastkovu-dekrim-nal-zats-yu-zlochiv-v-u/ [in Ukr.].

10. Postanova Velykoyi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 05.12.2018 № 301/2178/13-K. [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court dated December 5, 2018, № 301/2178/13-K]. Retrieved from <https://verdictum.ligazakon.net/document/78426368> [in Ukr.].
11. Podatkovyy kodeks Ukrainy [The Tax Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukr.].
12. Tertyshnyk, V. M. (2017). Naukovo-praktychnyy komentar Kryminal'noho protsesual'noho kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Procedural Code of Ukraine]. Vyd. 13-te, dopovn. i pererob. Kyiv: Pravova Yednist', 824 [in Ukr.].
13. Vidshkoduвання потерпим від насильницьких злочинів: європейські стандарти і зарубіжне законодавство (2015) [Compensation to Victims of Violent Crimes: European Standards and Foreign Legislation] / za zah. red. O. A. Banchuka. Kyiv: Moskalenko O. M. [in Ukr.].

*Стаття: надійшла до редакції 17.04.2019
прийнята до друку 12.06.2019*

*The article: is received 17.04.2019
is accepted 12.06.2019*